

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKI
Ezilmiş ve Aşağılanmışlar

© 2000 İletişim Yayıncılık A.Ş., Dünya Klasikleri / 1. BASIM
2000-2012, İstanbul (10 baskı)

Униженные и Оскорблённые

© Önsöz: Joseph Frank, “Dostoevsky’s Discovery of ‘Fantastic Realism’”,
Russian Review, cilt 27, sayı 3, Temmuz 1968.
© Sonsöz: Joseph Frank, “The Insulted and Injured”,
A Writer in His Time, Princeton University Press.
Önsöz ve sonsözün hakları Aslı Karasuil Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Georges Borchardt, Inc.’den alınmıştır.

İletişim Yayınları 655 • İletişim Klasikleri 8

ISBN-13: 978-975-05-1746-4

© 2015 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1-2. Baskı 2015-2019, İstanbul

3. Baskı 2022, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAKTAKI RESİM Edvard Munch, “Kıskançlık”, 1907

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Beyza Altay, Merve Öztürk

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI

Ezilmiş ve Aşağılanmışlar

Униженные и Оскорблённые

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

JOSEPH FRANK'İN ÖNSÖZ VE SONSÖZÜYLE

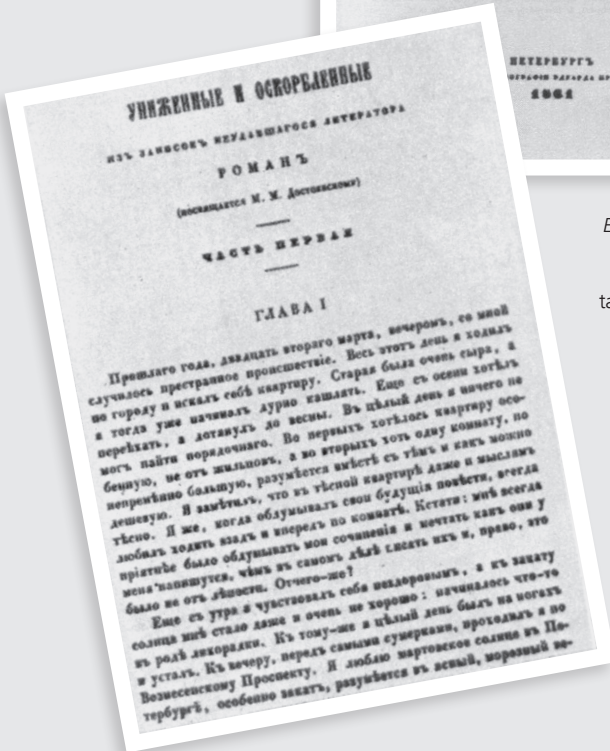
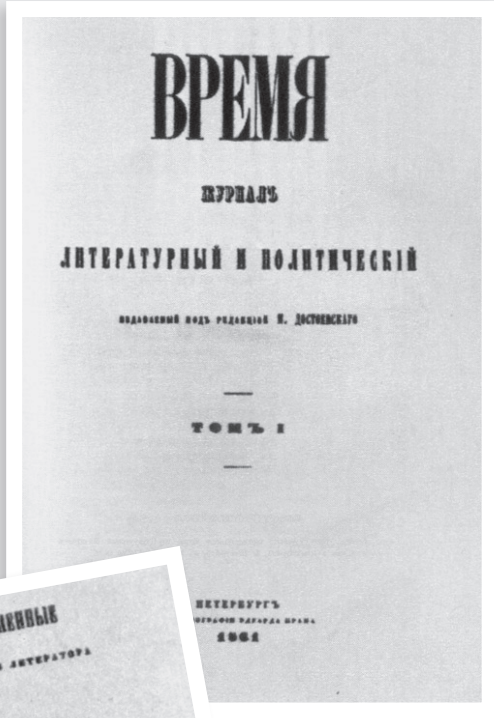
FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI doktor bir babanın oğlu olarak, 11 Kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve alkolik bir baba ile hasta bir anne arasında geçirdi. Küçük yaştan itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve Puşkin, Goethe, Cervantes gibi yazarlarla tanıştı. 1837'de annesini kaybetti ve ertesi yıl St. Petersburg'daki Askerî Mühendislik Okulu'na gönderildi. Babasının ani ve şüpheli ölüm haberini burada aldı. Bu kayıp üzerine bunalıma giren Dostoyevski, 1839 yılında ilk sara nöbetini geçirdi. 1844'te edebiyatla daha yakından ilgilenebilmek için askerlik mesleğinden istifa etti. 1846'da ilk romanı *İnsancıklar* yayımlandı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ne var ki ardından gelen çalışmaları *Öteki* (1846), *Ev Sahibesi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) aynı başarıyı sağlayamadı ve ilk romanında kendisine destek veren ünlü eleştirmen Belinski'nin alaylarına hedef oldu. Aşırı duyarlı ve sinirli bir kişiliğe sahip olan Dostoyevski bunun üzerine ruhsal çöküntü yaşayarak hastalandı. 1849'da Çar I. Nikola'nın baskıcı yönetimine karşı faaliyetlerinden dolayı tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı. İnfazın uygulanmasına dakikalar kala, cezası Sibiry'a'da dört yıl kürek mahkûmiyetine çevrildi. Hapiste okumasına izin verilen tek eser *İncil*'di. Bu süre boyunca etrafını kuşatan, horlanan ve ezilen kesimi yakından tanıma fırsatı buldu. 1854'te serbest bırakıldıktan sonra Semiapalatinsk'te zorunlu kışla hizmetine gönderildi ve subaylığa kadar yükseldi. 1857'de yoksul ve dul Marya Dimitriyevna Isayeva ile kendisine mutluluk getirmeyen bir evlilik yaptı. Edebiyata dönüşü *Amcanın Rüyası* (1859) isimli, mizah öğeleri barındıran Gogolvari öyküyle oldu. Aynı yıl yayımladığı kısa romanı *Stepançikovo Köyü ve Sakinleri* (1859) de istediği ilgiyi göremedi. 1860'ta tefrika edilen ve toplum dışına itilmiş kişilerin anlatıldığı *Ölü Bir Evden Hatıralar* ile kendini edebiyat çevrelerine tekrar kabul ettirdi. Tolstoy ve Turgenyev'in övdüğü eser Sibiry'a'daki mahkûmiyetinden derin izler taşıyordu. 1861'de ağabeyiyle birlikte *Vremya* (Zaman) adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergide Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazıları yayımlandı. Ardından, eleştirmenlerin sert tepkilerine sebep olan fakat okur tarafından beğenile karşılanan *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* yayımlandı. Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlığı bozulan Dostoyevski, doktorunun tavsiyesi üzerine 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatine çıktı. Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa gezinin ardından, 1863'te Batı kültürünü eleştirdiği *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları*'ni kaleme aldı. Aynı yıl yayımlanan bir yazı sebebiyle dergisi kapatılınca yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılardan kurtulma umuduyla Almanya, Wiesbaden'e kumar oynamaya ve bir süredir ilişki yaşadığı Polina Suslova ile buluşmaya gitti. Birkaç yıl sonra yayımladığı *Kumarbaz* bu dönemde yaşadığı büyük yıkımları anlatır. 1864'te Rusya'ya döndükten sonra ağabeyiyle *Epoha* (Çağ) adında yeni bir dergi çıkardı ve *Yeraltından Notlar*'ı burada tefrika etmeye başladı. Aynı yıl karısını ve ağabeyini kaybetti. Bunu izleyen on yıl boyunca, Dostoyevski art arda *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Cimler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi başyapıtlarını kaleme aldı. Sürekli borç baskısı altında yaşayan ve alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha hızlı çalışmak için işe aldığı yirmi yaşındaki sekreteri Anna Grigoriyevna Smitkina'yla, kansunun ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı ve deliliğin eşliğine kadar sürüklendi. Bu dönemde yoksulluk, sara nöbetleri ve kumar tutkusuyla boğuştu. 1874'te solunum yetmezliği tedavisi için bir süreliğine Almanya'ya gitti. 1880'de Puşkin anıtının açılışında konuşma yapmak üzere Moskova'ya davet edildi; konuşması hem halk üzerinde hem de edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandırdı. Yazarlık hayatı boyunca işlediği önemli temaları bir araya getirdiği *Karamazov Kardeşleri*'ni ölümüne üç ay kala tamamladı. Dostoyevski 9 Şubat 1881'de St. Petersburg'da hayatını kaybetti. Kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı cenaze töreninin ardından, Tihvin Mezarlığı'na defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER.....	7
KRONOLOJİ.....	13
ÖNSÖZ	
DOSTOYEVSKİ’NİN “FANTASTİK GERÇEKÇİLİK”İ KEŞFİ / JOSEPH FRANK.....	25

Ezilmiş ve Aşağılanmışlar

<i>Birinci Bölüm</i>	35
<i>İkinci Bölüm</i>	123
<i>Üçüncü Bölüm</i>	209
<i>Dördüncü Bölüm</i>	301
<i>Bitiş</i>	371
SONSÖZ	
<i>EZİLMİŞ VE AŞAĞILANMIŞLAR</i> / JOSEPH FRANK.....	397

Ezilmiş ve Aşağılanmışlar'ın tefrika edildiği Vremya (Zaman) dergisinin 1861 tarihli ilk sayısının kapağı ve romanın ilk sayfası.

V. Kniaziev'in *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* için yaptığı çizim; Smith ve köpeği (üstte).

B. Reynhard'ın roman için yaptığı çizim; Nelli ve dedesi (altta).

Birinci Bölüm

I

Geçen yılın 22 Mart akşamı garip bir olay geçti başımdan. Bütün gün dolaşmış, kendime bir daire aramıştım. Oturduğum yer pek rutubetliydi, bu yüzden kötü kötü öksürmeye başlamıştım. Daha sonbaharda koymuştum aklıma oradan çıkmayı, ama ilkbahara kadar oyalanmıştım. Sabahtan beri dolaşmıştım ama istediğim gibi bir yer bulamamıştım. Tek oda bile olsa, ayrı bir daire olsun istiyordum. Sonra, geniş –elbette kirası da az– olmalıydı. Dar yerde kişinin düşüncelerinin de daraldığını anlamıştım. Yazacağım öyküleri düşünürken odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmayı severim. Sırası gelmişken söyleyeyim: Öykülerimi yazmaktan çok, onlar üzerinde düşünmek, hayal kurmak hoşuma gitmiştir her zaman. Doğrusu, tembelliğimden değildir bu. Peki ama nedendir öyleyse?

Sabahtan beri iyi hissetmiyordum kendimi. Akşamüzeri ise oldukça fenalaşmıştım, titriyordum. Üstelik, bütün gün ayaktaydım, yorulmuştum. Hava kararmaya başladığında Voznesenski Caddesi'nden geçiyordum. Petersburg'un mart güneşine, özellikle gurubuna –kuşkusuz açık, dondurucu soğuk akşamlar– bayılırım. Her yanı kızıl bir ışık kaplar birden. Evler

alev alev yanmaya başlar sanki. Boz, kirli yeşil renklerinin kasvetli görünümü bir anda kaybolur. İnsanın içi aydınlanır sanki. Ürperirsin ya da biri dirseğiyle dürtmüş gibi irkilirsin. Yepyeni duygular doldurur içini... Bir güneş ışınının insanın ruhunda yaratabileceği değişiklik öyle büyüktür ki!..

Gelgelelim, çok geçmeden yok olmuştu bu güneş ışını. Dondurucu soğuk burnumun ucunu sızlatıyordu. Hava iyice karar-mıştı. Dükkânların pencerelerinden gaz lambalarının ölgün ışığı sızıyordu. Miller'in pastanesinin bulunduğu yana bakıyordum. İçimde, olağanüstü bir şey olacakmış gibi bir duygu vardı. Tam o anda karşı kaldırımında yanında köpeğiyle yaşlı bir adam ilişti gözüme. Anlayamadığım, tuhaf bir duygunun yüreğimi hızlı hızlı çarptırmaya başladığını bugünmüş gibi anımsıyorum.

Mistik bir insan değilimdir. Batıl inançlarım yoktur. Fala inanmam. Bununla birlikte, herkes gibi benim başımdan da garip birkaç olay geçmiştir. Sözgelimi, bu ihtiyarı alalım: Onunla karşılaştığımda o akşam tuhaf bir şeyin olacağı niçin doğmuştu içime?.. Üstelik hastaydım da. İnsan hastayken duyguları genellikle yalıtıcı olur.

Yaşlı adam bitkin adımlarla, –bacaklarını hiç bükmeden, değnek gibi öne atıyordu– iki büküm, elindeki bastonunu yere hafifçe vurarak pastaneye doğru yavaş yavaş yürüyordu. Ömrümde böylesine garip biçimli bir insan görmemişim. Daha önceleri de Miller'in pastanesinde onunla her karşılaşmamızda tuhaf bir duyguya kapılırdım. Uzun boyu, kambur sırtı, seksenlik ölgün yüzü, lime lime paltosu; ancak ense kısmında aktan çok sarı-beyaz bir tutam saç kalan çıplak başındaki, kullanılacak yeri kalmamış, yirmi yıllık, yuvarlak kenarlı şapkası; sanki düşünülmeden yapılan, kurulmuş bir zemberek yardımıyla sürdürülüyormuşa benzeyen hareketleri... Bütün bunlar ilk bakışta şaşırtıyordu insanı. Doğrusu, yaşlı böylesine geçkin bir ihtiyarı yapayalnız, yardımcısız görmek pek tuhaftı. Üstelik, bakıcılarından kaçmış bir deliyi de andırıyor değildi hani. Aşırı sıskalığı da garibime gidiyordu: Beden diye bir şey yoktu onda sanki, iskeletinin üzerine yalnızca bir deri geçirilmiş gi-

biydi... Çevresi mosmor, iri, ama fersiz gözleri hiçbir şey görmüyordu ama –bunu kesinlikle biliyorum– hep karşıya bakardı. Yüzünüze baka baka önünde kimse yokmuş gibi üzerinize üzerinize yürürdü. Birkaç kez tanık oldum buna. Miller’in pastanesinde son zamanlarda gözükmeye başlamıştı. Nereden geldiğini kimse bilmiyordu. Köpeği hep yanındaydı.

Pastane müşterilerinden konuşan yoktu onunla. Zaten o da konuşmuyordu kimseyle.

Kaldırımda durmuş, meraklı gözlerle onu izliyordum, “Niçin Miller’in pastanesine dadandı bu adam?” diye düşünüyordum. “Ne işi olabilir orada?” Hastalığının, yorgunluğumun sonucu, anlaşılabilir bir can sıkıntısı sarmıştı içimi. Kendi kendime sormayı sürdürüyordum: “Niyeti ne acaba? Ne düşünüyor? Bakalım düşünüyor mu hem? Yüzü bir şey anlatmaktan çok uzak... Öylesine ölgün ki! Ondan bir parçaymış gibi yanından hiç ayırmadığı o köpeği de nereden bulmuş? Ne çok benziyorlar birbirine!”

Zavallı köpek de seksen yaşında olmalıydı. Evet evet, kesinlikle o da seksen yaşındaydı. Bir kere, bir köpeğin gösteremeyeceği kadar yaşlı gösteriyordu. Sonra niçin onu ilk gördüğüm an, bu köpeğin öteki köpeklere benzemeyen, olağanüstü bir köpek olduğunu geçirmiştim aklımdan? Yüzde yüz büyülü, esrarlı bir yanı vardı? Belki de köpek kılığında bir Mefisto olduğunu, kaderinin birtakım bilinmez, gizli bağlarla sahibinin kaderine bağlandığını düşünmüştüm... Onu görerseniz, son kez yirmi yıl önce bir şeyler yemiş olabileceğini siz de düşünürdünüz. Sahibi gibi bir deri bir kemikti. Hemen hiç tüyü kalmamıştı üzerinde. Arkasında bir sopa gibi sarkan, hep bacalarının arasına sıkıştırdığı kuyruğu da çıplaktı. Koca kulaklı başını hiç kaldırmaz, dalgın dalgın önüne bakardı. Ömrümde onun kadar iğrenç bir köpek görmedim. Adam önde, köpek arkada yürürlerdi. Hayvanın burnu, yapışık gibi sahibinin paltosunun eteğinden ayrılmazdı. Yürüyüşleri de, görünüşleri de her adımda şöyle söylerdi sanki:

“Yaşlıyız Tanrım, yaşlıyız, öyle yaşlıyız ki!”

Anımsıyorum, bir gün “Sakın ihtiyarla köpeği, Gavarni’nin

resimlediği Hoffman'ın masalları kitabının sayfalarından sıyrı-
lıp yeryüzünde dolaşmaya başlamış varlıklar olmasınlar?" diye
geçirmiştim içimden. Karşıya geçip ihtiyarın arkasından ben de
girdim pastaneye.

İhtiyarı herkes garipsiyordu pastanede. Bu istenmeyen ko-
nuk kapıdan girince, tezgâhın arkasında ayakta duran Mil-
ler bile surat asmaya başlamıştı son zamanlarda. Bir kere, bu
acayip ihtiyar ne bir şey yiyor, ne içiyordu. İçeri girince doğ-
ru köşedeki sobanın yanına gidiyor, her zaman aynı sandalye-
ye çöküyordu. Sobanın yanındaki yerinde başka biri oturuyor-
sa, adamın karşısında bir süre şaşkın şaşkın ayakta durduktan
sonra canı sıkılmış gibi öteki köşeye, pencerenin dibine geçi-
yordu. Orada kendine bir sandalye buluyor, usulca sandalye-
ye iliştiriyor, şapkasını çıkarıp hemen yanına yere koyuyor, bas-
tonunu da şapkasının yanına bıraktıktan sonra sandalyenin ar-
kalığına yaslanıp üç dört saat öyle hareketsiz kalıyordu. Eli-
ne gazete falan almazdı. Ağzından tek sözcük çıktığı da yoktu.
Gözlerini iyice açmış, donuk bakışlarla önüne bakıyordu. Öy-
le ki, o anda hiçbir şey görmediğine, işitmediğine bahse girebi-
lirdi insan. Köpek de olduğu yerde iki üç kez döndükten sonra,
usulca sahibinin bacaklarının dibinde boylu boyunca yere uza-
nıyor, başını çizmelerinin arasına sokup derin bir göğüs geçir-
dikten sonra öyle kalıyor, ölmüş gibi hiç kıpırdamıyordu. San-
ki bu iki yaratık sabahtan beri bir yerde ölü olarak yatmışlardı
da, güneş batar batmaz, sırf Miller'in pastanesine gelmek, orada
hiç kimsenin bilmediği, esrarlı bir görevi yerine getirmek için
canlanıvermişlerdi. İhtiyar, üç dört saat oturduktan sonra ni-
hayet kalkıyor, şapkasıyla bastonunu alıp evine yollanıyordu.
Onunla birlikte köpek de doğruluyor, her zamanki gibi kuy-
ruğunu bacaklarının arasına sıkıştırıyor, başını önüne sarkıtı-
yor, ağır adımlarla sahibinin peşi sıra yürüyordu. Pastaneye ge-
lenler zamanla uzaklaşmaya başlamışlardı, ondan öğreniyorlar-
mış gibi yakınında bile oturmuyorlardı. Oysa ihtiyar hiçbir şe-
yin farkında değildi.

Bu pastanenin müşterileri daha çok Almandı. Voznesenski
Caddesi'nde oturan ne kadar çilingir, fırıncı, boyacı, şapkaçı,

koşumcu –kısacası, saygıdeğer– Alman varsa hepsi buraya gelirdi. Miller’in pastanesinde içten bir hava esirdi çoğunlukla. Patron sık sık tanıdık müşterilerinin masasına oturur, onlarla birlikte birkaç kadeh punç yuvarlardı. Dükkân sahibinin çocukları, köpekleri de giderlerdi bazen müşterilerin masalarına. Müşteriler onları sever, okşarlardı. Herkes birbirini tanır, sayardı burada. Müşteriler Alman gazetelerini okumaya daldıklarında, salondan bir kapıyla ayrılan patronun dairesinden, Miller’in tıpkı beyaz fareye benzeyen, saçları bukleli, sarışın büyük kızının akortsuz bir piyanoda çaldığı Augustinim¹ duyulurdu. Bu valsi seve seve dinlerdi herkes. Ben de her ayın ilk günleri Miller’in pastanesine gider, oraya gelen Rus dergilerini okurdum.

İçeri girdiğimde ihtiyar pencerenin dibinde oturuyordu. Köpeği de ayaklarının dibindeki yerini almıştı. Geçip köşeye oturdum. “İşim falan yokken, böylesine hastayken, bir an önce eve gidip çayımı içtikten sonra yatmam gerekiyorken niçin girdim buraya?” diye soruyordum kendi kendime. “Gerçekten, şu ihtiyarı izlemek için mi geldim acaba?” Canım sıkılmaya başlamıştı. Dışarıda onu gördüğüm zaman ruhuma dolan o tuhaf duyguyu anımsayınca, “Bana ne ondan?” diye geçirdim içimden. “Bütün bu soğuk Almanlardan bana ne? Bu tuhaf duygum nereden geliyor? Son zamanlarda benliğimi saran; yaşamama, –son öykümü okuyan usta eleştirmenin söylediği gibi– yaşamı açık seçik görmeme engel olan bu ucuz, incir çekirdeğini dolduramaz şeylerden duyduğum endişenin nedeni nedir?” Böyle düşünmeme, kendi kendime sitem etmeme karşın, kalkıp gitmiyordum. Bu arada iyice fenalaşmışım. Sıcacık yerden dışarı çıkmayı hiç istemiyordu canım. Bir Frankfurt gazetesi aldım elime, iki satır okuyunca daldım. Almanların engel olduğu yoktu bana. Onlar gazetelerini okuyorlardı. Yalnızca arada alçak sesle yeni haberler üzerine, ünlü Alman mizahçısı Safir’in nükteleri üzerine birkaç sözcük ediyorlar; sonra, bir kat daha artmış ulusal gururlarıyla gene okumaya dahiyorlardı.

1 O sıralar Alman küçük esnafı arasında pek sevilen bir şarkı: “Mein lieber Augustin” (Benim sevgili Augustinim.) – ç.n.

Yarım saat sonra uyandığımda zangır zangır titriyordum. Artık eve gitmek zorundaydım. Tam o anda salonda geçen sessiz bir olay bir kez daha gitmekten alıyordu beni. İhtiyarın oturduktan sonra gözlerini karşısındaki bir şeye dikip, kalkana dek bakışlarını oradan bir daha ayırmadığını söylemiştim. Anlamsız bir ısrarla bir yere dikilen bu donuk bakışın bana yöneldiği akşamlar da olmuştu: İçimi tatsız, hatta dayanılmaz bir duygu kaplardı. Elden geldiğince çabuk yerimi değiştirdim. Bugün ihtiyarın kurbanı kentimize yeni gelmiş Adam İvaniç Şultz adında, Miller'in yakın dostu –bunu sonra öğrendim– ama ihtiyarı da müşterilerin çoğunu da tanımayan, dış görünüşü pek hoş, sert kolalı yakaları kalkık, yüzü kıpkırmızı, şişmanca, Riga tüccarlarından ufak tefek bir Alman oldu. *Dorfbarber*² büyük bir hazla okurken, bir yandan da puncunu yudumluyordu. Bir ara başımı kaldırıp ihtiyarın durgun bakışlarının üzerine dikili olduğunu fark etti. Bu şaşırttı onu. “Soylu” bütün Almanlar gibi Adam İvaniç de utangaç, duygulu bir insandı. Yüzüne böyle saygısızca, dik dik bakılması tuhafına gitmişti, sıkılmıştı. Öfkesini tutup, saygısız adamdan gözlerini kaçırdı. Kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Yüzünü gazeteyle kapadı. Ne var ki sabredemedi, iki dakika sonra başını uzatıp gazetesinin üstünden merakla baktı: İhtiyarın anlamsız bakışı hâlâ onun üzerindeydi. Adam İvaniç gene bir şey söylemedi. Başımı üçüncü kez uzattığımda yüzü birden kıpkırmızı oldu. Kendini, gururunu savunmaya, soylu kişilerin yanında güzel kenti Riga'nın adının lekelenmesine engel olmaya –kendisini Riga'nın temsilcisi sayıyordu besbelli– karar vermişti. Elindeki gazetenin raptiyeyle tutturulduğu çita gürtlüyle indi masaya. Punçtan, gururundan yüzü kıpkırmızı, içi alev alev yanan küçük gözlerini zavallı ihtiyara dikti. Sanki Almanla rakibi, bakışlarının manyetik gücüyle birbirini yenmeye çalışıyorlardı. Çıtanın masaya çarpmasından çıkan sesle Adam İvaniç'in tuhaf duruşu bütün müşterilerin dikkatini çekmişti. Hepsı ellerindeki gazeteleri bırakmış, mağrur, sessiz bir merakla iki rakibe bakıyorlardı. Pek gülünç bir sahneydi bu. Gelgelelim, Adam İvaniç'in bakışlarındaki manyetik gücün hiçbir etkisi

2 *Köy berberi*, o zamanlar çıkan bir Alman gazetesi – ç.n.

olmamıştı. İhtiyar, öfkeden kudurmuş Bay Şultz'a gene öyle dalgın bakıyordu. Akli başka yerlerdeymiş gibi, herkesin onunla ilgilendiğinin bile farkında değildi. Sonunda Adam İvaniç'in sabrı tükendi. Sert, çın çın öten bir sesle, Almanca:

– Niçin öyle dikkatli bakıyorsunuz bana bayım? diye bağırdı.

Ama rakibi onun ne söylediğini anlamıyormuş, sesini duymuyormuş gibi susmayı sürdürüyordu. Adam İvaniç bu kez Rusça sormaya karar vermişti. Bir kat daha öfkeli,

– Size sormak niçin böyle dik bakıyor bana? diye haykırdı.

Ayağa fırlayıp ekledi:

– Beni tanırlar sarayda, sizi tanımazlar!

Ama ihtiyarın kıpırdadığı bile yoktu. Almanlar nefretle horurdanmaya başlamışlardı. Miller de gelmişti gürültüye. Durumu öğrenince ihtiyarın sağır olduğunu düşünmüş olacak, kulağına iyice eğildi. Müşterisinin yüzüne dik dik bakarak yüksek sesle:

– Bay Şultz ona bakmamanızı rica ediyor, diye bağırdı.

İhtiyar birden başını çevirip Miller'e baktı, durgun yüzünde endişeli bir düşünce, bir heyecan anlatımı belirdi. Telaşlandı, inleyerek eğildi, aceleyle şapkasını, bastonunu aldı. Acı bir gülümsemeyle –yanlışlıkla oturduğu yerden kovulan bir zavallının sinik gülümsemesiydi bu– ayağa kalktı. Çıkmaya hazırlandı. Zavallı, çökmüş ihtiyarın bu uslu, ezik aceleciliğinde öylesine acıklı, insanın içini burkan bir şey vardı ki, başta Adam İvaniç olmak üzere bütün müşterilerin düşüncesi bir anda değişmişti. İhtiyarın, birisine hakaret etmek şöyle dursun, bir dilenci gibi her yerden kovulabileceğini bildiği belliydi.

Miller iyi yürekli, duygulu bir insandı, ihtiyarın sırtını okşayarak:

– Hayır, hayır, dedi, oturun! *Aber³ herr⁴* Şultz yalnızca ona dikkatli bakmamanızı rica etmişti. Sarayda tanırlar onu.

Gelgelelim, zavallı ihtiyar gene anlamadı. Bu kez daha da telaşlandı. Şapkasının içinden düşen eski, delik deşik, açık mavi mendilini eğilip aldı yerden. Başı ön ayakları arasında, hiç kıpır-

3 (Alm.) Ama.

4 (Alm.) Bay.